

This anthology is very interesting, especially the parts that analyze extra-biblical sources. The issues of exile, return and migration have been studied in great depth from many different perspectives in recent years and this volume greatly contributes to our understanding of the social and historical milieu of Judah in exile.

Karin Tillberg, Uppsala University

LAURI THURÉN

*Parables Unplugged: Reading the Lukan Parables
in Their Rhetorical Context.*

Minneapolis: Fortress Press, 2014, Pocket, 422 sidor,
SEK 286, ISBN: 978-0-800-69979-6

Evangelisten Lukas är den främste liknelseberättaren av evangelisterna. Trots det hör det inte till vanligheterna att det kommer ut någon ingående monografi om liknelserna i Lukasevangeliet. Det kommer ständigt ut ny litteratur om tolkning av (den historiske) Jesus liknelser i allmänhet, men mera sällan om tolkningen av liknelserna i Lukasevangeliet. Men nu har professorn i bibliska studier på School of Theology vid University of Eastern Finland i Joensuu, publicerat en ingående studie om Lukas liknelser. Vanligtvis har Jesu liknelser blivit lästa antingen mer eller mindre allegoriskt som uttryck för kristen teologi eller som nycklar till Jesu autentiska röst. Professor Thuréns ambition är en annan. Han vill frikoppla liknelserna i Lukas från alla sådana teologiska och historiska kopplingar och läsa dem i sitt retoriska sammanhang.

Boken består av tre delar. Den första delen på ca 50 sidor utgörs av en introduktion till författarens tolkningsprogram. Liknelserna är avsedda att övertyga. De var medel för berättaren Jesus att övertyga sina åhörare och medel för författaren Lukas att påverka sina mottagare. Varken historiska rekonstruktioner av den historiske Jesus eller sökandet efter andliga sanningar är liknelsetolkningens primära syfte. För att förstå liknelserna måste man fastställa deras argumentativa funktion i deras aktuella retoriska situationer. Liksom i all annan narrativ analys är den viktigaste frågan hur den textinterna mottagaren förväntas uppfatta storyn.

Till sin hjälp för argumentationsanalysen tar Thurén den engelske filosofen Stephen E. Toulmins argumentationsmodell för analys av retorik och kommunikation, vars grundelement är tre: påstående (claim), grund (datum) och garant (warrant). Påståendet (P) är den överordnade funktionen. Det är sändarens synpunkt som denne/a vill få samtycke till och som fastställs med hjälp av övriga funktioner. Grunden (G) är det direkta stödet för P och ges genom upplysningar och fakta, som mottagaren förväntas acceptera. Garanten (Ga) syftar till att mottagaren kan acceptera P med G som grund och utgörs oftast av normer, regler eller grundhållningar gemensamma för sändare och mottagare. I modellen ingår också tre valfria funktioner av vilka Thurén gör bruk av särskilt en: understöd (backing), som syftar till att konkretisera eller underbygga garanten, när den inte förväntas omedelbart bli accepterad av mottagaren.

Andra delen av boken omfattar cirka 125 sidor och består av fyra kapitel med tillämpning av Thuréns tolkningsprogram på sex liknelser i Lukasevangeliet: liknelsen om den barmhärtige samariern (10:25–37), liknelserna om det förlorade fåret, myntet och sonen (15:1–32), liknelsen om den ohederlige förvaltaren (16:1–9) och liknelsen om arrendatorerna i vingården (20:9–19). Trots mängder av statistisk och annan detaljerad information om alla liknelserna i Lukasevangeliet i bokens tredje del betraktar jag ändå denna del som den mest fruktbara. Det är här som Thuréns program och hans analytiska förmåga vad gäller liknelsetolkning blir mest synlig. Dessa fyra kapitel innehåller så pass många träffsäkra iakttagelser att jag önskar att jag hade haft tillgång till innan jag lämnade in mitt manus till min kommentar till Lukasevangeliet, *Ordets tillblivelse* (2017). Varje kapitel består dels av en diskussion om och kritik av olika allegoriska, kristologiska och teologiska tolkningar och historiska rekonstruktioner av respektive liknelse, dels av en vägledning hur man läser respektive liknelse inom ramen för Lukas berättelse. Varje utläggning avslutas med en analys av argumentationsstrukturen enligt Toulmins modell. Genomgående hävdar Thurén att liknelserna inte skall tolkas med hjälp av data som den implicite motta-

garen inte kände till utan frikopplade ("unplugged") från all sådan extern information.

Resultatet är följande: liknelsen i Luk 10 illustrerar principen att om man vill bli rättfärdig kan inte kärleksbudet begränsas på något vis. Liknelserna i Luk 15 vädjar till motståndarna att överge sin kritik och dela återfinnandets glädje. Liknelsen i Luk 16 illustrerar hur viktigt det är att erkänna och praktisera Jesu skuldavskrivningsprogram även om formell auktorisation saknas. Liknelsen i Luk 20 illustrerar främst hur Jesus som svar på motståndarnas ifrågasättande av hans auktoritet anklagar dem att döda profeter sända från Gud. Först i andra hand kunde liknelsen få en kristologisk innebörd för Lukas mottagare.

I det sjätte kapitlet ger Thurén en övergripande presentation av alla liknelser i Lukasevangeliet, av deras kvaliteter såsom längd, typ, bildspråk, mottagare, talsituationer, trovärdighet och referenser. Kategorierna är inte alltid traditionella, men ger fruktbar information om liknelserna genom omfattande statistiska jämförelser. I kapitlet ges också en preliminär definition av begreppet liknelse.

I det sjunde kapitlet tillämpas på Lukasevangeliets alla liknelser bokens huvudtes, att liknelsernas primära funktion i dess litterära kontext är att övertyga och påverka åhörarna såsom dessa porträtteras eller underförstås i texten. Kapitlet bygger på de formella observationer som gjorts i föregående kapitel men framför allt tillämpas här Toulmins argumentationsmodell på varje enskild liknelse utifrån två frågor: Vad söker liknelsen illustrera? Till vilka eller vad refererar den?

Det sista kapitlet (kap. 8) överraskar något. Det sammanfattar inte bara bokens huvudärende att det är nödvändigt att frikoppla ("unplug") liknelserna från traditionella teologiska och historiska perspektiv utan återkopplar ("re-plug") dem slutligen till grundläggande teologiska frågor. Trots en avteologisering av liknelserna har dessa något att bidra med till Lukasevangeliets budskap. Med delvis mina egna ord uppmanar Lukas Jesus sina åhörare att inte investera i jordiska ting, försvarar sin rätt att förkunna ett gott budskap för de fattiga och hävdar trots brist på formell behörighet sin rätt att förlåta synder å Guds vägnar.

Utan tvekan har professor Thurén givit ett konstruktivt bidrag till samtalet om liknelserna i Lukasevangeliet. Jag håller särskild med honom om att liknelserna inte skall lyftas ur sina litterära ramar. Det kan vara befogat om man såsom de flesta liknelsetolkare eftersträvar att förstå vad den historiske Jesus menade med sina liknelser. Men skall man förstå vad Lukas menade måste man beakta hans ramberättelse. Jag håller också med Thurén om att liknelsernas primära funktion är att övertyga mottagarna i en kommunikationssituation. Retoriskt sett fungerar liknelserna som argument för en given tes i ramberättelsen. På två punkter måste jag dock anmäla tveksamheter. Thurén gör med rätta skillnad mellan Jesu åhörare och Lukas mottagare. Men om man med de förra menar Jesu ursprungliga åhörare och kopplar samman dessa med Lukas ramberättelse är man ute på hal is. Lukas ramberättelse är i hög grad en lukansk konstruktion och bidrar till förståelsen för vad Lukas' Jesus menade med sina liknelser. Det är mycket möjligt att denna ramberättelse bygger på ramar Lukas mottagit från sin traditionsmiljö. Men vi kan inte vara säkra på att dessa går tillbaka till den historiske Jesus kommunikationssituation. För det andra är jag inte helt övertygad om betydelsen av Toulmins argumentationsmodell för tolkningen av Lukas liknelser. Trots eller tack vare den stora plats denna modell fått i Thuréns program frågar jag mig om denna modell tillför så mycket mer utöver vad traditionell antik retorik kan tillföra till liknelsetolkningen. Det är på intet sätt fel att analysera liknelserna utifrån denna modell, men frågan är om det är nödvändigt för att tydligare belysa liknelsernas retoriska funktion.

Lennart Thörn, Göteborg

LENNART THÖRN

Ordets tillblivelse. Lukasevangeliet

Örebro: Libris, 2017, Inbunden, 572 sidor,

SEK 259, ISBN: 978-91-7387-582-0

Äntligen finns det en svensk kommentar till Lukasevangeliet! Serien Nya testamentets budskap (NTB) – en kommentarserie för bibelläsare som vill förstå mer, som sedan 2006 getts ut på Libris och där man hunnit